

2

51ste jaargang
september 2006

Sterna

herfst
herfst

Sterna

De geschiedenis van het natuurmonument De Beer, een eerste klas landschap

Gerard L. Ouweneel

Dit najaar een halve eeuw geleden raakte bekend dat de Rotterdamse Havendienst werkte aan een uitbreidingsproject richting zee. Een paar maanden later, in 1957, kwamen de plannen in volle omvang op tafel. Dit plan-Europoort annexeerde heel Rozenburg voor haven- en industriegebied. Twee dorpen zouden moeten verdwijnen, Nieuwesluis en Blankenburg. En dat lot was ook het natuurgebied De Beer beschoren, gelegen op de kop van Rozenburg. Rotterdam kreeg het licht spoedig op groen. De eerste opspuitingen op De Beer vonden al plaats in 1958. Zeven jaar later was het gebeurd. In het in 2007 verschijnende boek van Ed Buijsman zullen wij het hele verhaal kunnen lezen over het ontstaan, de glorie tijd en de liquidatie van De Beer.

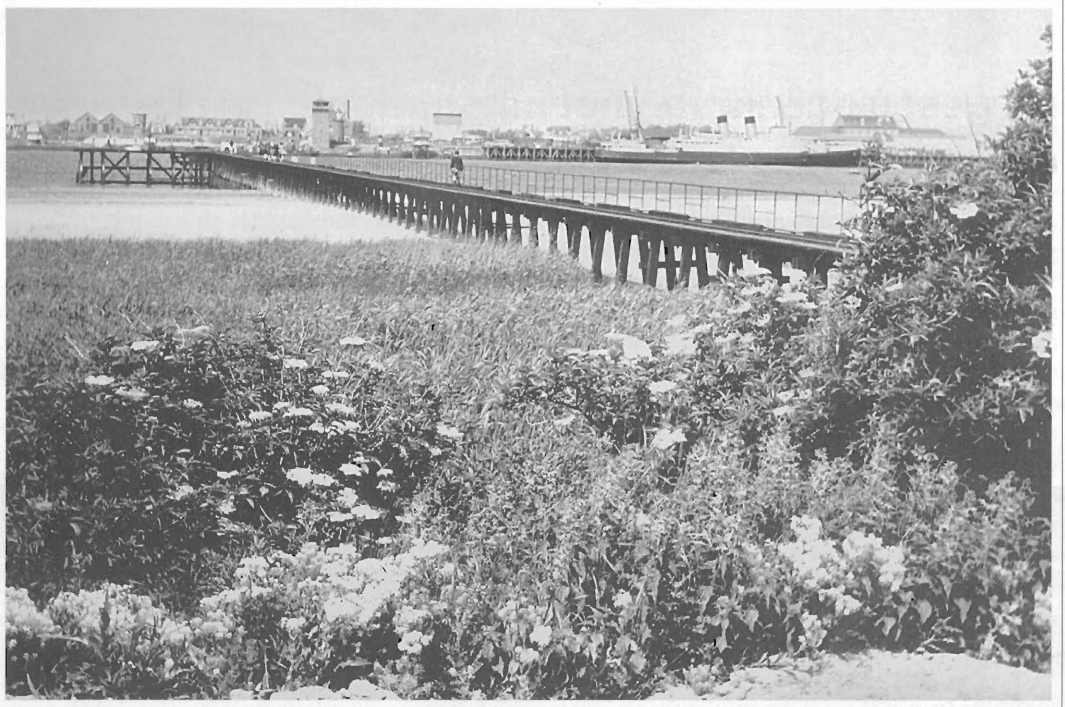
Voor degenen die herinneringen koesteren aan zwerftochten over De Beer, betekent dit dat ze tenminste rond de 60 zijn. En personen die volgens de schrijver Ed Buijsman nog de echte De Beer hebben gekend, zullen wij moeten zoeken in de leeftijdscategorie van rond de 80. Want reeds tijdens de Tweede Wereldoorlog vond de aanleg plaats van de circa 300 hectare metende Pan- of Krimpolder, gelegen direct achter De Beer. Voor deze polder werd een uniek zilt getijdenmoeras opgeofferd, een gebied waarover lieden die er ooit in ronddoelden, zich unaniem lovend uitlieten.

De schrijver Ed Buijsman heeft De Beer zelf nooit gekend. Hoe hij geboeid raakte door het gebied en het gebeuren eromheen, is een verhaal op zich. Getroffen door de veranderingen die zich voltrokken in het Nederlandse landschap, ging de schrijver op zoek naar plaatsen waar een vergelijking was te maken tussen de huidige situatie en het landschap in de eerste helft van de vorige eeuw. Als referentie gebruikte Buijsman de platen uit Jac. P. Thysses fameuze Verkade-albums 'Waar wij wonen' en 'Onze groote rivieren'. Hij reisde de plaatsen langs en stelde vast welke landschapselementen nog terug te vinden waren, ruwweg 70 jaar nadat de kunstenaars ter plekke hadden geschilderd. Soms viel dat mee, meestal niet. Zo kwam Buijsman ook op de Maasvlakte, waar hij constateerde dat van de aquarel van J. Voerman jr. van De Beer, afgebeeld op pagina 67 van 'Onze groote rivieren', alleen de 'Zeeuwse' toren van Brielle nog was terug te vinden. Verder zag hij daar een landschap dat werd gedomineerd door

havens, fabrieken, hoogspanningsleidingen, overslagbedrijven, windturbines en opslagtanks voor ruwe olie. Buijsman raakte geboeid door hetgeen zich kennelijk had afgespeeld tussen de monding van de Nieuwe Waterweg en de Brielsche Maas. Een ooit door Simon de Waard gemaakte diafilm over De Beer toonde hem hoe uitzonderlijk fraai het landschap was geweest. Hij besloot uit te zoeken wie destijds het natuurmonument bestuurde, hoe dat bestuur plaatsvond, wat er voorviel tijdens de Duitse bezetting, hoe Rotterdam zo snel en doeltreffend zijn slag had kunnen slaan en welke vergeefse pogingen natuurbeschermers ondernamen tegen de liquidatie van het 'eerste klas landschap' van De Beer. Buijsman ging aan het werk.

The making of....

Toen schrijver voorjaar 2004 Buijsman voor het eerst ontmoette, was deze al 3 jaar bezig met het uitpluizen van archieven en het voeren van gesprekken met personen die ooit iets met De Beer hadden te maken. Buijsman kon mij dan ook heel wat meer vertellen over het gebied dan ik hem. Verbazingwekkend was de informatie uit de periode van de Tweede Wereldoorlog, toen het gebied door de Duitse bezetters hermetisch was afgesloten, onder andere om er het grootste bunkercomplex van hun gehele Atlantikwall te (laten) bouwen. Veel van dit materiaal wist Buijsman op te diepen in Duitsland. Het boek toont onder andere een foto van Veldmaarschalk Rommel, genomen voorjaar 1944, enkele maanden voor zijn dood, bezig met inspectie van verdedi-

Voor velen de eerste kennismaking... de lange steiger waaraan het pontje afmeerde.
De foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Frans Kooymans en Simon de Waard.

Zicht op Hoek van Holland vanaf De Beer. Rechts aan de kade, een van de schepen van de Batavierlijn, die op Harwich-Engeland voer.

Rust en ruimte bepaalden het landschap op De Beer.

Het Zuidelijk van De Beer aan de monding van de Brielse Maas. Recht vooruit de toren van Brielle, links daarvan de wassertoren. Tegenwoordig vanaf de Maasvlakte naar het zuiden kijkend, domineren beide nog steeds het landschap van Voorne.

gingswerken op De Beer. Maar hoewel er een melkweg aan documentatie beschikbaar kwam, de behoefte aan beeldmateriaal bleef groot, vooral aan foto's van voor 1940. Er moest toch meer materiaal zijn dan de schitterende, maar inmiddels overbekende foto's van de Haagse (vogel)fotoograaf Frans Kooymans? Was er nog kans op het werk van de fotograaf en cineast Simon de Waard, die De Beer vaak bezocht? Karel Voous had in diens 'In de ban van vogels' geschreven dat de Waards werk verloren was gegaan? En waar waren de dia's gebleven van bewaker Wabe Korfmaker, dia's waarmee deze tot op hoge leeftijd lezingen hield? Het was de Rotterdamse 'vogelklas-onderwijzer' Karel Schot die destijds Korfmaker had aangeraden te gaan fotograferen en daarna hem de kneepjes bijbracht.

Simon de Waard

Via Korfmakers dochter Anneke kwam ik te weten dat haar vaders diacollectie terecht gekomen was bij een in Bolsward, Friesland wonende halfbroer Piet Korfmaker. Na een afspraak kwamen wij terug met een kofferbak vol diacassettes en pagina's aantekeningen met verhalen over De Beer. En met een introductie bij de in Rozenburg woonachtige Maarten Bakenaar, ook iemand met een De Beer-verleden. Deze bleek te wonen in een soort klein 'De Beer-museum', waaronder een uit 1958 daterende vergunning om Zilvermeuwen met gif te lijf te gaan. Weer was het resultaat pagina's vol verhalen.

De voorlopige (?) apotheose van de speurtocht naar beeldmateriaal voltrok zich voorjaar 2005, op de zolder van een garage in Rotterdam-West,

eigendom van wijlen de Waards buurman. Hier vonden Buijsman en ik stapels filmcassettes en een niet te schatten hoeveelheid dia's. Ruud Vlek en ik kregen toestemming de collectie te inventariseren, een klus die in oktober 2005 plaatsvond. Het werd een memorabele dag, waarbij de door de Waard in Nederland opgenomen films pas voor de dag kwamen na een nauwgezet onderzoek in een James Bond-achtige kast met een verborgen toegang. De Nederlandse vogelfoto's van de Waard bleven, en zijn nog, spoorloos.

Voorjaar 2006 was er op Ackersdijk de eerste vewing van de 16-milimeterfilms. Wederom een gedenkwaardige dag. Stel u voor, kort na Wereldoorlog II rond Rotterdam opgenomen vogelfilms... de Wouwaapjes van Ackersdijk, de Kemp-hanen van de Vlaardingse Vlietlanden, broedende Zwarte Sterns bij Pernis en dan de film over de vogels van De Beer. Met Grote Sterns, Dwergsterns, Kluten, Strandplevieren en, jaze-ker, ook Lachsterns.

Recreatiecentrum De Beer

In dit tijdschrift hebt u van mij vaak kunnen lezen over De Beer – misschien wel tot vervelens toe. Maar goed, de vele excursies daar leidden ertoe dat landschap met de daar aanwezige vogels op het netvlies staan gegraveerd. In het boek neemt Jan Koolen de lezer mee op zijn De Beer-excursies, met veel gevoel details en gekoesterde herinneringen.

Voor velen zal nieuw zijn de geschiedenis van het natuurmonument, hoe het werd bestuurd en, vooral, het openhartige en gedetailleerde verslag over de besluitvorming bij de autoriteiten voor en

Een van de paartjes van de fameuze, ooit op De Beer broedende Lachsterns.

vooral tijdens de liquidatie van het gebied. Te lezen valt over hoe de Suez-crisis van 1956 werd gebruikt ten faveure van een spoedige realisatie van de Europoortplannen en hoe de pleitbezorgers schermden met de komst van een staalfabriek. Schokkend is de rol van de Rotterdamse burgemeester van Walsum, die De Beer uitsluitend aanduidde als een recreatie-centrum. Toen de voorzitter van de Contact-Commissie van Natuur- en Landschapbescherming, het kamerlid Van der Goes van Naters op 5 februari 1957 kamervragen stelde aan de staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, liet deze van Walsum zich kritisch uit over de vragen van zijn partijgenoot. Interessant is ook te vernemen hoe de pers reageerde: Het Algemeen Handelsblad schreef 'wij moeten het landschap van De Beer eerbiedigen'. De Groene Amsterdammer schreef 'De Groene Amsterdammer schaarde zich vierkant achter de Rotterdamse plannen en stelde onder andere 'en dan hebt u daar het terrein van die vogeltjes, weet u wel?'

Zo geeft 'Een eerste klas landschap' inzicht hoe het er in dit gebied een halve eeuw geleden met natuur- en landschapbescherming toeging. U mag zelf oordelen of er al dan niet veel is veranderd.

Het boek "Een eerste klas landschap" gaat vooral ook over mensen die met De Beer te maken hadden, zowel in positieve als in negatieve zin. Hier bewaker W. Korfmaker, die er niet tegenop zag voor zijn excursiedeelnemers een ei van Bergeend tevoorschijn te halen.

